

Motion till riksdagen
2011/12:Sf243

av **Josefin Brink m.fl. (V)**

Seriositet och ansvar vid arbetskraftsinvandring

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Utgångspunkter för arbetskraftsinvandring	3
4	Seriositetsprövning.....	4
4.1	Prövning av om det råder arbetskraftsbrist.....	4
4.2	Ingen koncentration till arbetsplatser med dåliga förhållanden	5
4.3	Arbetserbjudandet måste göras rättsligt bindande.....	5
4.4	Vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare	5
4.5	Kontroll av inbetalda skatter och avgifter	6
4.6	Skärp försörjningskravet	6
5	Solidariskt ansvar	6
6	De som avslöjar missförhållanden ska inte utvisas	7
7	Staten har ansvar	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en myndighet måste göra en prövning av om det finns arbetskraftsbrist innan en arbetsgivare tillåts rekrytera personal utanför EU/EES.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ansvaret för att bedöma om det finns behov av arbetskraft bör ligga hos Arbetsförmedlingen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den tillståndsgivande myndigheten ska vara skyldig att beakta att det inte får uppstå en koncentration av personer med medborgarskap i länder utanför EU/EES och Schweiz till arbetsplatser där svårigheter att rekrytera arbetskraft kan hänga samman med lönesättning, arbetsmiljö, lokala förhållanden eller liknande faktorer.
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med lagförslag om att arbetsgivare är skyldiga att bifoga ett bindande anställningsavtal till en ansökan om arbetstillstånd.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med lagförslag om hur en vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare kan utformas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en efterkontroll av inbetalda skatter och sociala avgifter bör göras via Skatteverket.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den tillståndsgivande myndigheten bör vara ytterst restriktiv i de fall en ansökan om arbetskraftsinvandring inte avser heltidsarbete.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att företag som är etablerade i Sverige och som anlitar utländska bemanningsföretag eller underentreprenörer bör göras solidariskt ansvariga för inbetalningar av löner, försäkringar, skatter och sociala avgifter.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetstagare som träder fram och berättar om missförhållanden ska få stanna i Sverige tillståndstiden ut och söka ny anställning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till ett utökat samarbete mellan berörda myndigheter och partsorganisationerna på arbetsmarknaden för att bekämpa och beivra människohandel kopplad till arbetskraftsinvandring.

¹ Yrkande 8 hänvisat till AU.

3 Utgångspunkter för arbetskraftsinvandring

Arbetskraftsinvandringen har historiskt varit positiv för Sverige och bidragit till vårt lands utveckling. En väl fungerande arbetskraftsinvandring kan även framöver tillföra mycket för såväl den enskilde som kommer hit för att arbeta som för svensk ekonomi och arbetsmarknad. Arbetskraftsbrist inom olika branscher och yrken kan hanteras. De som kommer hit bidrar med nya kunskaper och nya kontaktytor skapas. Det är bra att människor, oavsett vilket land de tidigare levtt i, kan komma till Sverige för att arbeta.

Vänsterpartiet menar att Sverige ska ha en reglerad arbetskraftsinvandring. Förutsättningarna för arbetskraftsinvandringen ska fastställas i lag och förordningar och beslut i dessa ärenden ska fattas av myndigheter. Målet är att arbetskraftsinvandringen ska bidra till något positivt för arbetstagaren, arbetsgivaren och hela samhället. Det måste finnas garantier för att de som invandrar inte utnyttjas och att de inte används för att dumpa löne- och arbetsvillkoren på den svenska arbetsmarknaden.

Arbetskraftsinvandring får inte heller användas för att skyla över brister inom asylsystemen runt om i Europa. Arbetskraftsinvandring kan aldrig ersätta och får inte heller tillåtas urholka asylrätten.

Vänsterpartiet har länge drivit på för att införa mer generösa regler för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES-området. Dessvärre motsvarar de nya regler för arbetskraftsinvandring, som infördes i slutet av 2008 efter en överenskommelse mellan regeringen och Miljöpartiet, inte alls våra önskemål.

Det sammanhang som de nya reglerna har införts i är viktigt. Regeringens politik syftar generellt till att minska arbetstagarnas makt på arbetsmarknaden. Försämringarna i arbetslöshetsförsäkringen, försvagningen av arbetsrätten, rabatten på ungdomars arbete, skattesubventionen för hushållstjänster, den havererade arbetsmarknadspolitiken, nedskärningar på vuxenutbildningen och privatiseringar av välfärdsverksamhet göder framväxten av en låglöne-marknad i Sverige. Denna låglönemarknad framställs av såväl regeringen som näringslivets företrädare som lösningen på arbetslösheten bland framförallt ungdomar, lågutbildade och utlandsfödda.

De nya reglerna för arbetskraftsinvandring ligger i linje med denna låglönepolitik och dess utformning har öppnat för omfattande exploatering av arbetskraft från andra länder. Det finns gott om dokumentation av hur utländsk arbetskraft lurats hit under falska premisser och utnyttjats på det mest skamliga sätt. Årligen rapporterar medierna om bärplockare som tvingas jobba orimligt långa arbetspass, inkvarteras i hälsovådliga lokaler och luras på delar av eller hela sin lön. Hotell- och restaurangfacket avslöjade förra året ett stort antal fall där arbetskraftsinvandrare jobbade på krogar i Stockholm för löner långt under de som utlovats vid ansökan till Migrationsverket. Liknande missförhållanden rapporteras regelbundet från byggsektorn, städbranschen, lantbruket och transportsektorn för att bara nämna några. Det är tydligt att det är alldeles för enkelt för oseriösa arbetsgivare att utnyttja utländsk arbetskraft med nuvarande regelverk.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet föreslår därför att såväl regler som tillsyn måste skärpas för att stoppa exploateringen av utländsk arbetskraft i Sverige och dumpningen av löne- och arbetsvillkoren på den svenska arbetsmarknaden.

4 Seriositetsprövning

För att arbetskraftsinvandringen ska fungera väl och vara till gagn för såväl den som invandrar, arbetsgivaren som hela samhället behöver både seriositeten i arbetserbjudandet och arbetsgivarens seriositet bedömas. I det följande redogör vi för förslag på hur detta kan gå till.

4.1 Prövning av om det råder arbetskraftsbrist

I dag får arbetsgivarna själva bestämma om det råder arbetskraftsbrist. Innan arbetstillstånd beviljas ska den lediga platsen annonseras i tio dagar inom Sverige och EU, men det ses bara som en formalitet av de inblandade. I praktiken står det arbetsgivare fritt att importera arbetskraft så länge de säger att de ska betala löner i enlighet med svenska kollektivavtal och försäkringar.

Argumenten för de nya reglerna var att det skulle bli lättare att rekrytera människor med specialistkunskaper utanför Sverige och EU/EES-området. I själva verket är det, med undantag för datatekniker, framför allt till arbeten utan krav på särskild yrkesutbildning i låglönebranscher som människor har rekryterats från andra kontinenter. Tusentals ansökningar om arbetstillstånd har kommit in och beviljats för restaurangbiträden, diskare och städare. Samtidigt som det redan finns ett stort antal sökande till sådana jobb i Sverige. Det är alltså knappast beroende på kompetensbrist i landet som arbetsgivare rekryterar restaurangbiträden, diskare och städare från Asien och Nordafrika. Det mesta tyder i stället på att det är möjligheten att skaffa arbetskraft till löner långt under de nivåer som gäller i svenska kollektivavtal som lockar arbetsgivarna att rekrytera utomlands.

Vänsterpartiet menar att en myndighet måste göra en prövning av om det föreligger arbetskraftsbrist innan en arbetsgivare tillåts rekrytera personal utanför EU/EES. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Eftersom Arbetsförmedlingen är den myndighet som ska ha överblick över arbetskraftsbehoven, i olika delar av landet och i olika branscher och yrken, är det den myndigheten som har bäst förutsättningar att bedöma om det föreligger brist på arbetskraft. Detta ska ske i samråd med berörd facklig organisation som ska ha möjlighet att yttra sig över varje enskild ansökan. Ansvaret att bedöma om det föreligger behov av arbetskraft bör därför ligga hos Arbetsförmedlingen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Ingen koncentration till arbetsplatser med dåliga förhållanden

Arbetsförmedlingen fastställde i februari 2008 riktlinjer där det anges som allmän utgångspunkt för personer med medborgarskap i länder utanför EU/EES och Schweiz att det inte får uppstå en koncentration till arbetsplatser där svårigheter att rekrytera arbetskraft kan hänga samman med lönesättning, arbetsmiljö, lokala förhållanden eller liknande faktorer. Det är rimligt. Vi menar därför att den tillståndsgivande myndigheten ska vara skyldig att beakta att det inte får uppstå en koncentration till arbetsplatser där svårigheter att rekrytera arbetskraft kan hänga samman med lönesättning, arbetsmiljö, lokala förhållanden eller liknande faktorer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Arbetserbjudandet måste göras rättsligt bindande

Ett av huvudproblemen med dagens regelverk är att de löne- och anställningsvillkor arbetsgivaren skickar in som underlag till Migrationsverket vid ansökan om arbetstillstånd inte är bindande. Det betyder att varken myndigheten eller den fackliga organisation som yttrar sig om ansökan vet vilka villkor som i praktiken kommer att gälla för den eller de som beviljas arbetstillstånd. I kombination med regeln att arbetstillståndet är kopplat till en specifik arbetsgivare skapar detta utrymme för oseriösa arbetsgivare att utnyttja arbetskraftsinvandrare.

För den enskilde arbetstagare som kommer till Sverige och finner att den svenska arbetsgivaren i praktiken erbjuder sämre lön och andra villkor än utlovat har att välja mellan att acceptera de sämre villkoren, eller att vända sig till myndigheterna och berätta att arbetsgivaren lurats. I det senare fallet upphör arbetstillståndet och arbetstagaren utvisas om han eller hon inte lyckas hitta ett nytt arbete inom tre månader. Möjligheterna för en utomeuropeisk invandrare med tillfälligt arbetstillstånd att lyckas med det, måste anses mycket begränsade. Valet står då mellan att skickas hem utan de pengar man räknat med att tjäna ihop eller gå under jord och stanna kvar som papperslös i hopp om att hitta jobb i den informella sektorn. Det är ett val ingen ska behöva ställas inför på den svenska arbetsmarknaden.

Arbetserbjudandet måste därför göras rättsligt bindande. Regeringen bör återkomma med lagförslag om att arbetsgivare är skyldiga att bifoga ett bindande anställningsavtal till ansökan om arbetstillstånd. Detta bör riksdagen begära.

4.4 Vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare

Det är inte bara arbetsmarknaden och arbetsvillkoren som behöver prövas innan tillstånd ges för arbetskraftsinvandring. Seriositeten hos den presumtiva arbetsgivaren bör också bedömas. I dag sker det ingen kontroll av arbetsgiva-

Fel! Okänt namn på

ren, vare sig före eller efter tillståndsgivningen. Det finns därmed inga hinder för företag som exempelvis har skatteskulder eller gjort sig skyldiga till andra oegentligheter att rekrytera utländsk arbetskraft. Det är inte rimligt. Risken att den som inte gör rätt för sig inför den svenska staten inte heller gör rätt för sig gentemot anställda är alltför stor. En vandelsprövning av arbetsgivare som söker tillstånd för att importera arbetstagare bör därför göras innan tillstånd beviljas. Det är också rimligt att ställa krav på att verksamheten har pågått under viss tid. Regeringen bör återkomma med lagförslag om hur en vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare kan utformas. Detta bör riksdagen begära.

4.5 Kontroll av inbetalda skatter och avgifter

Arbetsgivare är skyldiga att lämna kontrolluppgifter till Skatteverket. Genom samkörning av Skatteverkets och Migrationsverkets register borde det vara enkelt att kontrollera om arbetsgivaren betalat in skatter och sociala avgifter motsvarande den lön som arbetstagaren blivit lovad i arbetserbjudandet eller som angivits i anställningsavtalet. Skatteverket bör göra en sådan efterkontroll av inbetalda skatter och sociala avgifter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.6 Skärp försörjningskravet

Den som beviljas tillstånd att komma hit och arbeta ska enligt dagens regelverk vara garanterad en inkomst som är så hög att den sökande inte är berättigad till försörjningsstöd från kommunen. Gränsen för försörjningsstöd är dock så låg att arbetstillstånd i vissa fall kan beviljas för halvtidsarbete. Ju lägre arbetstid som anges på anställningsavtalet eller i arbetserbjudandet desto större risk är det att arbetsgivaren därutöver kräver obetald övertid eller betalar resten av lönen svart. Det förekommer också i vissa fall t.ex. när en nystartad verksamhet begär tillstånd för ett större antal deltidsarbetande, misstanke om att det rör sig om handel med arbetstillstånd. Den tillståndsgivande myndigheten bör därför vara ytterst restriktiv med tillstånd i de fall anställningen inte avser heltidsarbete. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Solidariskt ansvar

I dag finns det nätverk mellan entreprenörer och underleverantörer som är så invecklade att det är svårt att skilja mellan de svarta och vita jobben. De som främst drabbas är de som kommer hit för att arbeta och som inte har råd att protestera. En lag om solidariskt ansvar, som redan finns i Norge och Tyskland, skulle göra företagen ansvariga för hur deras underleverantörer behand-

lar sina arbetare. Det skulle då inte längre vara möjligt att hävda att man ingenting visste om t.ex. slavliknande arbetsförhållanden hos underentreprenörer eller bemanningsföretag.

Företag som är etablerade i Sverige och som anlitar underentreprenörer eller utländska bemanningsföretag bör göras solidariskt ansvariga för inbetalningar av löner, försäkringar, skatter och sociala avgifter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 De som avslöjar missförhållanden ska inte utvisas

Arbetstagare som träder fram och berättar om missförhållanden ska inte behöva riskera utvisning. Den som lurats av sin arbetsgivare måste kunna få sin sak prövad i domstol och få skadestånd. Den som beviljats arbetstillstånd hos en arbetsgivare som brutit mot anställningsavtalet ska få stanna i Sverige hela tillståndstiden ut för att söka ny anställning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Staten har ansvar

När missförhållanden har uppdagats har ministrar skyllt ifrån sig och sagt att det är de fackliga organisationerna som ska se till lagar och avtal följs. Arbetsmarknadens parter har förvisso en viktig roll när det gäller att se till att arbetskraftsinvandring inte utnyttjas till villkor som är sämre än vad lagar och avtal stipulerar, men det är trots allt staten som är ansvarig för att lagar och föreskrifter efterlevs. Regleringen av arbetskraftsinvandringen är offentlig-rättslig. Det innebär att staten har ansvar, intresse och i uppgift att se till att den följs.

Förutom bättre regelverk, förhandskontroller och uppföljningar finns anledning att också ge polis och andra berörda myndigheter tydligare uppdrag att bekämpa grov ekonomisk brottslighet och människohandel. Det är väl känt att organiserade ligor smuglar människor in i EU där de utnyttjas som slavarbetskraft. Omständigheterna kring flera av de uppmärksammade fall där människor från länder utanför EU/EES beviljats tillstånd att arbeta med bärplockning tyder på att Sverige kan vara både mål- och transitland för människohandel.

Regeringen bör därför ta initiativ till ett utökat samarbete mellan berörda myndigheter och partsorganisationerna på arbetsmarknaden för att bekämpa och beivra människohandel kopplad till arbetskraftsinvandring. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2011

Josefin Brink (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)